

Sisäministeriö, Rajavartio-osasto

1/4

Viite:

Sisäministeriön rajavartio-osaston lausuntopyyntö 3.7.2018, RVL1818495

Asia:

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdotetaan säädettäväksi uusi laki henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa. Lausunnon antamisen määräaika oli 17.8.2018 mutta määräaika lausuntoni antamiseksi on pyynnöstä jatkettu 24.8.2018 saakka.

Ilmoitan lausuntonani hallituksen esityksen luonnoksesta seuraavan.

Pidän luonnoksen sisältämiä lakiehdotuksia pääosin perusteltuina. Olen kuitenkin kiinnittänyt huomiota neljään ehdotetun lain henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa pykälään, yhteen lain rajavartiolaitoksen hallinnosta pykälään, yhteen lain rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa pykälään ja säätämisjärjestysperusteluihin.

Esityksessä merkittävä muutos on siirtyminen rekisteriperusteisesta käyttötarkoituserusteiseen sääntelyyn. Muutos on sinänsä perusteltu ja vastaa Euroopan unionin tietosuojalainsäädännössä tapahtuneita muutoksia. Sääntelytekniikan muutos ei kuitenkaan saa johtaa EU:n tietosuojasetuksen (EU) 2016/679 ja rikosasioiden tietosuojadirektiivissä (EU) 2016/680 määritellyn suojan tason oikeudelliseen tai tosiasialliseen heikentymiseen sekä perustuslain 10 §:n edellyttämän tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimusten heikkenemiseen. Tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä on vielä erityisesti punnittavan henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annettavan lain 2 luvun 6 §:n 3 momentin tarkoittaman Rajavartiolaitoksen tietojen merkityksellisuuden arviointioikeuden osalta ja erityisesti 2 luvun 8 §:ssä tarkoitetun rikosten ennaltaehkäisyn ja rikostiedustelussa tapahtuvan käsittelyn osalta. Rikostiedustelussa tapahtuvan tietojenkäsittelyn dokumentaation ja valvonnan sääntelyä on myös tarpeen täsmentää.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Laki henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa

2 luku 6 § 3 momentti ja 2 luku 8 § 6 momentti

Ehdotetut 2 luvun 6 § 3 momentin ja 2 luvun 8 § 6 momentin säännökset Rajavartiolaitoksen oikeudesta käsitellä tietoja niiden merkityksellisyyden arvioimiseksi ei oikeudellisesti ole yksistään nykytilaa selkeyttävä. Juridisesta näkökulmasta se voidaan ymmärtää myös tietojenkäsittelyä laajentavaksi. Käytännössä lainkohta mahdollistaa hyvin laajan tietojenkäsittelyn, jonka rajoitukset jäävät avoimiksi. Lainkohdassa ei myöskään mitenkään rajoiteta käsiteltävien tietojen tietojoukkoa. Ehdotettu lain sanamuoto ei rajaa millä tavoin käsiteltävät henkilötiedot olisi hankittu, lainkohta sanamuotonsa mukaan sallisi esimerkiksi laajan henkilötietojen keräämisen vain sen merkityksellisyyden arvioimiseksi. Näin väljästi muotoiltuna säännökset eivät vielä vastaa rikosasioiden tietosuojadirektiivin määräyksiä eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä asetettuja vaatimuksia. Lainkohdissa olisi tarpeen tarkentaa ja rajoittaa käsittelyn tarkoituksia sekä käsiteltävien tietojen sisältöä.

2 luvun 8 §

Pykälän mukaiset käsittelytilanteet kattavat rikosten ennaltaehkäisyn ja paljastamisen sekä siihen liittyvän rikosanalyysin sekä rikostiedustelun. Käytännössä säännöksen myötä sääntelyn tarkkarajaisuus ja täsmällisyys sekä tietojen käyttötarkoitussidonnaisuus näyttäisivät nykyiseen sääntelyyn nähden heikkenevän ongelmallisella tavalla. Rikostiedustelussa käytettävän tiedustelurekisterin osalta säännöksessä ei ole rajoitettu käsiteltäviä tietoja. Laajakin tietojen käsittely rikostiedustelun (ja muun tiedustelun) tarkoituksessa on sallittua, mutta vain tiukoin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä ja EU:n rikosasioiden tietosuojadirektiivissä tarkoitettuina ehdoin. Näihin kuuluu myös tietojenkäsittelyn ja tiedustelutoiminnan tehokas valvonta, jolle taas tiedustelua harjoittavan viranomaisen omaa menettelyä ja dokumentaatiota koskevien säännösten tulee antaa riittävät ja uskottavat perusteet. Pykälän 4 momentissa on esimerkiksi eduskunnan käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen siviilitiedustelulaiksi (HE 202/2017 vp.) verrattuna yleispiirteisesti määritelty Rajavartiolaitoksen sisäinen päätöksenteko ja toimivaltuudet sekä dokumentaatio rikosanalyysin ja rikostiedustelun osalta. Säännösten täsmentäminen tältä osin olisi välttämätöntä. Säännöksessä tarkoitettujen tietojenkäsittelyn rajoitukset on kuvattu sinänsä hyvin lain perusteluissa. Olisi kuitenkin syytä harkita niiden tuomista itse lakiin.

4 luku 32 §

Ehdotetun henkilötietojen luovuttamista yleisen tietoverkon välityksellä koskevan 4 luvun 32 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, että yleiseen tietoverkkoon luovutettavien tietojen määrä olisi rajoitettava mahdollisimman suppeaksi. Itse lainkohdassa ei ole luovutettavien tietojen määrää koskevia rajoituksia.

Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi varhaiskasvatustalakea koskeneessa lausunnossaan PeVL 17/2018 vp, sivu 7, pitänyt yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta olennaisena, että internetiin sijoitettavasta henkilörekisteristä tietoja ei voida hakea erilaisina massahakuina, vaan esimerkiksi ainoastaan yksittäisinä hakuina.

Pidän perusteltuna, että lainkohdassa nimenomaisesti säädettäisiin yleisen tietoverkon välityksellä luovuttamisen koskevan yksittäisiä tapauksia ja että luovutukset on toteutettava niin, ettei tietoihin voi kohdistaa massahakuja.

5 luku 46 §

Ehdotettu 5 luvun 46 § vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain 4 luvun 36 §:n säännöstä. Kun säännöksellä poiketaan tietosuoja-asetuksen ja eduskunnassa käsiteltävänä olevan lain henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä pääsäännöstä, jonka mukaan virheellinen tieto on oikaistava tai poistettava, katson, että yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi 2 momentin osalta selostaa syy siihen, miksi säilytetty virheellinen tieto tulisi säilyttää kauemmin kuin vastaava oikeansisältöinen tieto.

Laki rajavartiolaitoksen hallinnosta

Ehdotetussa 28 c §:ssä säädettäisiin arkaluonteisten henkilötietojen käsittelemisestä. Arkaluonteiset henkilötiedot on määritelty henkilötietolaissa, joka on esitetty kumottavaksi tietosuoja-lain säätämisen yhteydessä. Katson, että ehdotettua lainkohtaa tulee muuttaa vastaamaan yleisen tietosuojalain ja eduskunnan käsiteltävänä olevan lain henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä sääntelyä, jossa henkilötietolain tarkoittamia arkaluonteisia henkilötietoja vastaavat lähinnä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot.

Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa

Muutettavaksi ehdotetun 49 §:n osalta on yksityiskohtaisissa perusteluissa tarpeen esittää, miten salaisella tiedonhankintakeinolla saadun tiedon hävittämistä koskevaa sääntöä on tarkoitus soveltaa suhteessa ehdotetun lain henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa tiedon poistamista koskevaan sääntelyyn.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ylimääräisen tiedon säilyttämisestä ja tallettamisesta laissa henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa tarkoitettuun rekisteriin. Ehdotetussa laissa henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa ei kuitenkaan säädettäisi rekistereistä vaan käyttötarkoituksista joihin henkilötietoja voi käsitellä.

Säätämisperustelut

Säätämisperusteluissa on tarpeen selkeämmin vielä esittää, vastaako ja miten esitys vastaa EU:n rikosasioiden tietosuojadirektiivin ja tietosuoja-asetuksen vaatimuksia varsinkin siltä osin kuin esitys laajentaa Rajavartiolaitoksen mahdollisuuksia tietojenkäsittelyyn. Perustuslakivaliokunnan vuoden 2018 käytännön (erityisesti PeVL 14/2018 vp. ja PeVL 15/2018 vp.) mukaisesti perustuslain 10 §:ään liittyvä arviointi on laajalti sen arviointia, vastaako ehdotus EU:n tietosuoja-asetusta ja vastaavasti tietosuojadirektiivin soveltamisalalla tietosuojadirektiiviä. 2 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 2 luvun 8 §:n 6 momentissa tarkoitettujen tietojenkäsittelyn osalta tulisi vielä selvemmin arvioida täyttyvätkö kaikki ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä asetetut vaatimukset.

Muu huomio

Lain henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa 4 luvun 31 §:n 1 momentin 9 kohdassa on käytetty ulkoministeriöstä aikaisempaa nimeä ulkoasiainministeriö.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Pekka Liesivuori

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi